

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně Lucie Dolanské Bányaiové a soudců Michala Bartoně (soudce zpravodaje) a Zdeňka Kühna o ústavní stížnosti stěžovatelky **A. A. (jedná se o pseudonym)**, zastoupené advokátem Mgr. Dmytrem Krasovským, sídlem Krupská 28/30, Teplice, proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 28. srpna 2025 č. j. 6 To 317/2025-50 a usnesení Okresního soudu v Teplicích ze dne 22. července 2025 č. j. 0 Nt 1082/2025-40, za účasti **Krajského soudu v Ústí nad Labem a Okresního soudu v Teplicích**, jako účastníků řízení, takto:

- I. Usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 28. srpna 2025 č. j. 6 To 317/2025-50 a usnesením Okresního soudu v Teplicích ze dne 22. července 2025 č. j. 0 Nt 1082/2025-40 bylo porušeno právo na bezplatnou pomoc obhájce podle čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.
- II. Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 28. srpna 2025 č. j. 6 To 317/2025-50 a usnesení Okresního soudu v Teplicích ze dne 22. července 2025 č. j. 0 Nt 1082/2025-40 se ruší.

Odůvodnění:

I.
Podstata věci

1. V tomto nálezu se Ústavní soud zabývá ústavností rozhodnutí obecných soudů, kterými stěžovatelce nepřiznaly nárok na bezplatnou obhajobu v probíhajícím trestním řízení. To je vedeno proti ní a jejímu manželovi pro zločin týrání svěřené osoby (nezletilého syna stěžovatelky, nar. 2013). Přestože je stěžovatelka aktuálně v tíživé majetkové situaci a má další tři nezletilé děti, obecné soudy ji neshledaly nemajetnou ve smyslu § 33 odst. 2 trestního řádu, a to zejména s poukazem na její a manželovu majetkovou potencialitu.

II.
Popis věci a její procesní vývoj

2. Poté, co bylo proti stěžovatelce a jejímu manželovi dne 4. 3. 2025 usnesením Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Ústeckého kraje, Územní odbor Teplice, zahájeno trestní stíhání a stěžovatelce ustanoven obhájce (jde o případ nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 trestního řádu), podala stěžovatelka jeho prostřednictvím dne 26. 3. 2025 návrh na přiznání bezplatné obhajoby podle § 33 odst. 2 trestního řádu. V návrhu uvedla, že je nemajetná, nevlastní žádný nemovitý majetek, ani automobil či jiné hodnotnější movité věci, a nedisponuje ani žádnými peněžitými prostředky. Vychovává další tři nezletilé děti (nar. 2017, 2019 a 2022), ke kterým má vyživovací povinnost, nepracuje (a ani kvůli dětem

nemůže) a nemá žádné příjmy kromě dávek státní sociální podpory a příspěvku v nezaměstnanosti. Dále uvedla, že nepracuje ani její manžel. Měsíční výdaje rodiny přesahují částku 20 000 Kč, tudíž příjmy pokryjí jen nutné náklady na bydlení a základní potřeby. Návrh dne 28. 3. 2025 doplnila o výpis příjmů a výdajů domácnosti a o čestné prohlášení o majetkových poměrech.

3. Okresní soudu v Teplicích dne 15. 4. 2025 žádost zamítl s odůvodněním, že stěžovatelka dostatečně neosvědčila své majetkové poměry a nevysvětlila, proč další příjmy domácnosti nezajišťuje její manžel. Proti tomuto usnesení podala stěžovatelka dne 22. 4. 2025 stížnost. V doplnění ze dne 27. 4. 2025 uvedla, že soudu nic nebránilo stěžovatelku k doplnění žádosti vyzvat, když mu nestačilo její čestné prohlášení, vyrozumění o příjmech od pracovního úřadu a nájemní smlouva. Není v jejích silách ovlivnit pracovní činnost jejího manžela, a posouzení poměrů obviněné by se mělo vztahovat výlučně k osobě obviněné, nikoli k potenciálním příjmům osob blízkých. Současně tvrdila, že spadá do sociálně slabších skupin obyvatelstva, že se pohybuje na hraně chudoby a není si žádným způsobem v současné době schopna obstarat prostředky na úhradu obhajoby. Spolu s tímto podáním doložila dokumenty o výši dávek státní sociální podpory.

4. Krajský soud v Ústí nad Labem napadené usnesení okresního soudu dne 21. 5. 2025 zrušil a okresnímu soudu uložil, aby o věci znovu jednal. Rozhodnutí okresního soudu označil za předčasné a uvedl, že měl stěžovatelku vyzvat k doplnění nezbytných důkazů, včetně majetkových poměrů manžela. Z titulu jejich manželství je založeno jejich společné jmění, což obecně zakládá jejich společnou povinnost úhrady případných pohledávek a dluhů.

5. Stěžovatelka podáním ze dne 27. 6. 2025 některé doklady doplnila a dále uvedla, že nemá žádné dokumenty týkající se příjmů svého manžela, manžel s ní nechce v tomto směru jakkoli spolupracovat, sám však v přípravném řízení taktéž sdělil, že nemá žádné příjmy a nepracuje. Okresní soud o věci znovu rozhodl 22. 7. 2025 tak, že stěžovatelčinu žádost ústavní stížností napadeným usnesením zamítl. K majetkovým poměrům stěžovatelky shrnul, že čestným prohlášením sdělila, že je nemajetná, nedisponuje bankovním účtem, nemá ve vlastnictví žádný nemovitý majetek, nemá žádné hodnotnější věci a úspory, příjmy tvoří příspěvek na bydlení 11 500 Kč a přídavek na děti 2 600 Kč. Podle oznámení o podpoře v nezaměstnanosti ze dne 21. 2. 2025 byla stěžovatelce přiznána podpora v nezaměstnanosti ve výši 6 767 Kč měsíčně po první dva měsíce, 5 413 Kč měsíčně po další dva měsíce a 4 962 Kč měsíčně po zbytek podpůrní doby. Z nájemní smlouvy bylo zjištěno, že měsíční náklady na bydlení jsou 15 500 Kč (nájemné a služby spojené s užíváním bytu). V katastru nemovitostí nejsou na stěžovatelku ani její manžela evidována žádná práva, stěžovatelka nemá záznam v registru vozidel, její manžel má záznam na vozidlo Škoda 100 trvale vyřazené z provozu. V Centrální evidenci exekucí je záznam o exekučním řízení pro částku 3 323,69 Kč s příslušenstvím. Okresní soud zamítnutí zdůvodnil tak, že institut bezplatné obhajoby je „dobrodíním ve prospěch obviněných“ a je proto klíčová jejich součinnost se soudem. Stěžovatelka podle soudu požadované podklady v dostatečné míře pro kladné rozhodnutí o jejím nároku nepředložila. Stěžovatelka se svým manželem nevyužívají svůj celkový majetkový potenciál, stěžovatelka je schopna práce, její děti mohou teď nebo v blízké době navštěvovat povinné školní a předškolní vzdělávání. Kromě jednoho záznamu o vedené exekuci stěžovatelka nedoložila žádné další závazky, které by zhoršovaly její finanční možnosti nad rámec běžných nákladů na živobytí. Příspěvek v nezaměstnanosti, který pobírá, je nutné vnímat jako krátkodobou pomoc státu, u které lze předpokládat, že v brzké době skončí, protože si osoba k němu oprávněná najde zaměstnání.

6. Proti tomuto usnesení podala stěžovatelka dne 28. 7. 2025 stížnost, ve které mj. poukázala na rozhodovací praxi Ústavního soudu akcentující především stávající finanční možnosti obviněné, ne potenciální možnosti. Znovu zopakovala svou námitku týkající se nemožnosti přimět svého manžela k pracovní činnosti. Pokud okresní soud posuzuje majetnost obviněné v souhrnu s rodinnou domácností a tvrdí, že i manželovy příjmy jsou pro posouzení žádosti relevantní, nebere již v potaz, že manžel je taktéž obviněným v této trestní věci, a že náklady trestního řízení bude třeba brát v potaz i u něj, což se promítá do výdajů celé domácnosti. V případě odsuzujícího rozsudku nebude obviněná schopna nahradit státu, kromě jiných nákladů, náklady obhajoby, resp. náklady státu na ustanoveného obhájce. Výše nákladů na obhajobu bude přitom s ohledem na poměry obviněné vysoká.

7. Ústavní stížností napadeným usnesením krajský soud stěžovatelčinu žádost dne 28. 8. 2025 zamítl. Uvedl, že nárok může být odůvodněn jen v případě vážných důvodů nikoli přechodné povahy. Stěžovatelkou prokazované důvody považuje za přechodné. Právo stěžovatelky na obhajobu je naplňováno tím, že má nyní ustanoveného obhájce, přičemž nelze presumovat výsledek trestního řízení – pokud nebude shledána vinnou, nenastane ani povinnost hradit státu náklady na obhajobu. Nelze presumovat ani majetkové poměry stěžovatelky, neboť ty se teoreticky mohou zlepšit. I kdyby však byly náklady následně vymáhány, nebyla by stěžovatelka stížena „žádným náhlým protiopatřením“. Náhrada by byla standardně vymáhána, její splatnost by mohla být i smluvně korigována. Nebylo zjištěno nic, co by stěžovatelku a jejího manžela diskvalifikovalo z možnosti získat zaměstnání. Nejedná se o porušení jejich práv, pokud okresní soud vyšel z toho, že jeden z manželů může pracovat a druhý se starat o děti. Za dané situace nelze připustit, aby „případné náklady obviněné nesl stát, případně daňoví poplatníci, když ostatně jejich eventuální úhradu si obviněná zapříčinila sama porušením zákona, kdy navíc s ohledem na její zásadní argumentaci péči o tři nezletilé děti nelze odhlédnout ani od charakteru trestné činnosti, pro niž je stíhána“.

III.

Argumentace stěžovatelky

8. Stěžovatelka porušení svých ústavně zaručených práv shledává v tom, že obecné soudy vycházely primárně z její (a manželovy) majetkové potenciality, nikoli z toho, v jaké majetkové situaci se aktuálně nachází. Nemajetnost má být posouzena kdykoli v řízení podle aktuálního stavu. Tvrdí, že splňovala zákonné předpoklady pro přiznání nároku na bezplatnou obhajobu, resp. přinejmenším nárok na obhajobu za sníženou odměnu. Je osobou spadající do sociálně slabších skupin obyvatelstva, které se pohybují na hraně chudoby. Péče o tři nezletilé děti jí objektivně znemožňuje zajistit si finanční prostředky výdělečnou činností. Výdaje přesahují příjmy rodinné domácnosti. Není spravedlivé po ní požadovat, aby nesla odpovědnost za to, že její manžel nepracuje. Jeho ekonomická aktivita je reálně mimo rámec jejího vlivu a stěžovatelka jej nemůže přinutit mít stálé zaměstnání. Obecné soudy fakticky nerozporovaly skutečnost, že stěžovatelka je ze sociálně slabé skupiny obyvatelstva, že má nízké příjmy a že je ve své podstatě nemajetná. Odmítá argumentaci obecných soudů založenou na tom, že povinnost hradit náklady obhajoby vznikne až s případným odsouzením. O právu na bezplatnou obhajobu nelze rozhodovat až ve chvíli, kdy zde bude vydáno pravomocné rozhodnutí, jelikož obviněný má právo na bezplatnou obhajobu již v průběhu trestního řízení, resp. od jeho samotného počátku, pokud prokáže, že je nemajetný. Toto právo nemůže být podmíněno tím, zda se v budoucnu ukáže, že obviněný bude či nebude pravomocně odsouzen, ani tím, zda mu následně vznikne regresní povinnost vůči státu. Stěžovatelka odkazuje na judikaturu Ústavního soudu, kterou

podle ní obecné soudy nerespektovaly. Napadená rozhodnutí zasahují do práva stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a práva na bezplatnou pomoc obhájce podle čl. 40 odst. 3 Listiny.

IV.

Shrnutí řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud si vyžádal soudní spis a spolu s ním vyjádření účastníků řízení. Okresní soud se k věci nevyjádřil, krajský soud pouze odkázal na své rozhodnutí. Ústavní soud proto nepovažoval za nutné zasílat obdržené vyjádření stěžovatelce k replice, neboť neobsahovalo žádnou argumentaci.

10. Ústavní soud nenařídil ústní jednání, neboť od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

V.

Posouzení ústavní stížnosti

V.1. Obecná východiska

11. Ústavně zaručené právo na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny je vedle presumpce nevinny základní podmínkou spravedlivého trestního procesu (nález ze dne 25. 9. 1996 sp. zn. III. ÚS 83/96). Jeho součástí je i právo obviněného na obhajobu bezplatnou či za sníženou odměnu, pokud si pro svou nemajetnost nemůže zcela nebo zčásti sám hradit náklady obhajoby, a tomu korespondující povinnost soudu rozhodnout o tom, že náklady obhajoby ponese zcela nebo zčásti stát (nález ze dne 7. 4. 2010 sp. zn. I. ÚS 22/10, body 16 a 20).

12. Ústavní soud je při posuzování naplnění předpokladů pro rozhodnutí, že náklady obhajoby ponese zcela nebo zčásti stát, zdrženlivý. Důvod k zásahu Ústavního soudu nastává až v situaci, kdy jsou závěry trestních soudů v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, zatíženy logickým rozporem, případně svévolné (srov. nález ze dne 1. 2. 2022 sp. zn. III. ÚS 3501/20, bod 15).

13. Pro zabránění svévole je nutno mj. respektovat rozhodovací praxi Ústavního soudu. Obecné soudy založily svá rozhodnutí na majetkové potencialitě stěžovatelky a jejího manžela. Ačkoli Ústavní soud v dřívější rozhodovací praxi kritérium majetkové potenciality bez dalšího akceptoval, v řadě novějších nálezů již akcentuje především aktuální majetkovou situaci a výdělkové možnosti obviněných. Zejména se vymezil proti praxi, která zohledňovala možné příjmy obviněného v budoucnu, aniž by musely nutně nastat (srov. nález ze dne 13. 3. 2024 sp. zn. II. ÚS 2457/23, bod 19, či nález ze dne 3. 12. 2024 sp. zn. I. ÚS 2653/24, body 9 až 11). Obecné soudy jsou při rozhodování o tom, zda obviněný má dostatek prostředků, aby si hradil náklady obhajoby, povinny vycházet primárně ze stavu v době rozhodování. Ústavní soud již v minulosti vytkl obecným soudům, pokud pro přiznání bezplatné obhajoby stanovily podmínky, které nemají oporu ani v zákoně, ani v judikatuře. Tedy podmínky týkající se nikoli zjištěného současného stavu, ale týkající se budoucnosti, respektive její předpovědi či hypotetické možnosti, která však toliko může, ale také vůbec nemusí v budoucnu nastat (poprvé viz nález ze dne 23. 4. 2019 sp. zn. I. ÚS 3966/17, body

8 až 9). Tento přístup založený na primárním zohlednění aktuální majetkové situace se již stal součástí ustálené judikatury (nejnověji srov. např. nálezy ze dne 30. 7. 2025 sp. zn. IV. ÚS 1104/25 či ze dne 11. 9. 2025 sp. zn. I. ÚS 1523/25).

14. Hodnocení majetkové potenciality obviněného sice nadále má své místo, musí však vycházet z konkrétních a aktuálních skutkových zjištění. Finanční perspektivu lze dovozovat z takových okolností, jako jsou zdravotní stav, vzdělání, schopnosti a dosavadní příjmy obviněného (nález sp. zn. III. ÚS 3501/20, body 19 a 20). Není možné vycházet z pouhých spekulací a hypotéz, které by nebyly založeny na učiněných zjištěních. Tomu odpovídají i závěry odborné literatury, které poukazují na to, že rozhodnutí o nároku na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu lze učinit v kterékoli fázi trestního řízení (DRAŠTÍK, T. § 33 Práva obviněného. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. Trestní řád: Komentář. Wolters Kluwer, 2017, bod 24). To současně znamená, že toto právo nemůže být jakkoli závislé na výsledku trestního řízení a na případné povinnosti obviněného hradit státu náklady řízení. Ve své podstatě je stanovený časový rámec možnosti uplatnění nároku, nepodléhající téměř žádným časovým limitům v rámci řízení, odrazem zásady presumpce nevinoty podle čl. 40 odst. 2 Listiny, neboť do pravomocného odsouzení nelze po obviněném spravedlivě požadovat, aby „předpokládal“ své odsouzení a s tím spojenou povinnost hradit náklady ustanoveného obhájce státu (nález sp. zn. I. ÚS 22/10, bod 21, viz také tam odkazovanou judikaturu obecných soudů). V případě změny poměrů na straně obviněného, v důsledku které již nebude splňovat podmínky pro přiznání tohoto nároku, je samozřejmě namístě analogicky rozhodnout o tom, že obviněný již takový nárok nemá (srov. např. DRAŠTÍK, T, op. cit, bod 23).

15. Jak Ústavní soud dříve uvedl, nebylo by racionální v § 33 odst. 2 trestního řádu obsažené sousloví „nemá dostatek prostředků“ zužovat toliko na majetek ve výhradním (aktuálním) osobním vlastnictví obviněného a vůbec nepřihlížet k majetkovým poměrům jemu blízkých osob (nález sp. zn. II. ÚS 2457/23, bod 23). Ústavní soud přitom vymezil tři faktory úvah obecných soudů o majetkové potencialitě osob blízkých. Prvním je vymezení okruhu těchto osob, mířící pouze na nejbližší osoby v rodině, druhým je posouzení majetkových poměrů těchto blízkých osob, třetím kontext majetkových vazeb mezi obviněným a osobou blízkou. Mezi těmito faktory je potřeba vzájemně vyvažovat, aby neproporcionálně nepoškodily nejen právo obviněného na (bezplatnou) obhajobu, ale ani vlastnická práva obviněnému blízkých osob.

16. V nálezu ze dne 1. 9. 2020 sp. zn. II. ÚS 1411/20 Ústavní soud uvedl, že právní úpravu v § 33 odst. 2 trestního řádu je potřeba v souladu s čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod vykládat tak, že pro rozhodnutí o tom, že obviněný má nárok na obhajobu bezplatnou (či za sníženou odměnu), není potřeba prokázat nemajetnost nade všechny pochyby, ale postačí, pokud ze všech indicíí předložených obviněným a zahrnutých ve spise plyne, že obviněný je nemajetný.

V.2. Aplikace na posuzovaný případ

17. V nyní posuzovaném případě založily obecné soudy svá rozhodnutí o nepřiznání bezplatné obhajoby (nebo obhajoby za sníženou odměnu) z velké části na majetkové potencialitě stěžovatelky a zejména jejího manžela (spoluobviněného). V napadených usneseních obecné soudy uvedly, že „obviněná nevyužívá svůj celkový majetkový potenciál, (...) příjmy domácnosti obdobně může zajišťovat též manžel obviněné, který tak

z neznámých důvodů nečiní“ (napadené usnesení okresního soudu, bod 12) a že „obviněná i její manžel jsou v produktivním věku a nebylo zjištěno nic, co by je diskvalifikovalo z možnosti získat zaměstnání, a tudíž i finanční prostředky na úhradu svých potřeb a závazků minimálně ze strany jednoho z nich pro společnou rodinu“ (napadené usnesení krajského soudu, bod 7). Jakkoli je sice významné, že spolu oba žijí ve společné domácnosti a mají společné jmění manželů, nelze z toho důvodu paušálně odmítat stěžovatelčin nárok.

18. Obecné soudy připustily, že stěžovatelka je v aktuálně tíživé finanční situaci, že příjmy její rodiny (momentálně složené z dávek státní sociální podpory a podpory v nezaměstnanosti) jen těsně pokryjí výdaje domácnosti a že stěžovatelka vychovává tři nezletilé děti. Z údajů rekapitulovaných okresním soudem navíc vyplývá, že podpora v nezaměstnanosti je dočasná a postupně se snižuje. Stejně tak nebyl zjištěn jakýkoli relevantní majetek jejího spoluobviněného manžela.

19. K argumentu obecných soudů, že důvody nemajetnosti stěžovatelky jsou jen přechodné povahy, odkazuje Ústavní soud na výše uvedené obecné závěry upřednostňující posouzení aktuální majetkové situace obviněné. Úvahy spočívající v možnosti postupného umístění nezletilých dětí do vzdělávacích zařízení ještě neznamenají, že stěžovatelka poté skutečně získá práci, bude výdělečně činná a její majetkové poměry se skutečně zlepší. Navíc obecným soudům při zjištění významné změny poměrů, fakticky odstraňující nemajetnost stěžovatelky, nic nebrání své rozhodnutí změnit a nárok na bezplatnou právní pomoc ke dni změny poměrů opět odebrat.

20. Soudy navíc pomíjí argumentaci stěžovatelky, že pokud sama zákonné podmínky bezplatné obhajoby jako obviněná splňuje, neměla by jí být přičítána k tíži pasivita jejího manžela (spoluobviněného). Obecné soudy § 33 odst. 2 trestního řádu vyložily neústavně široce, neboť při posuzování majetkové situace stěžovatelky jí kladly k tíži nemajetnost manžela spojenou s jeho pasivitou při získávání finančních prostředků k vylepšení finanční situace rodiny stěžovatelky. Jiná situace by nastala, pokud by měl soud za prokázané, že manžel stěžovatelky (navzdory jejímu i jeho tvrzení) určitým majetkem disponuje, či má konkrétní příjmy. Soudy jistě mohou při posuzování nemajetnosti brát v potaz společné jmění manželů a majetkovou situaci osob blízkých. V nyní posuzované věci však z podkladů, které měly soudy k dispozici (výpis z katastru nemovitostí, výpis z registru vozidel), plyne, že manžel v podstatě žádným majetkem nedisponuje. Stejně tak v posuzované věci nejde např. o situaci účelových převodů majetku obviněných na osoby blízké, nejde o trestnou činnost majetkové povahy, při níž se může obviněný účelově zbavovat majetku a kde mohou být úvahy o majetkové potencialitě legitimní.

21. V nyní posuzované je nutno též zohlednit, že manžel stěžovatelky jakožto spoluobviněný ponese v případě odsuzujícího rozsudku taktéž náklady obhajoby, což soudy při posuzování majetkové potenciality stěžovatelky dovozované též potencialitou jejího manžela dostatečně nezohlednily.

22. Ústavní soud považuje za nezbytné reagovat i na některé formulace, které se v odůvodnění soudů obou stupňů objevily. Okresní soud v bodě 10 napadeného usnesení uvádí, že „institut bezplatné obhajoby je jakýmsi dobrodiním ve prospěch obviněných“. Tak tomu ale není, a to už s ohledem na shora odkazovaný ústavněprávní přesah práva na obhajobu, jehož bezplatnost v mezích zákona je výslovně zakotvena v čl. 40 odst. 3 Listiny. Podle § 33 odst. 2 trestního řádu jde o právní nárok obviněného na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu. Pokud obviněný unese břemeno tvrzení a důkazní

břemeno osvědčující jeho nemajetnost, soud bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu přiznat musí, a nejde o jeho dobrodiní (k tomu srov. např. ŠÁMAL, P. § 33 [Práva obviněného]. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 412, bod 10).

23. Jakkoli okresní soud použil uvedenou formulaci v kontextu závěru, že stěžovatelka „požadované podklady v dostatečné míře pro kladné rozhodnutí o jejím nároku nepředložila“, je třeba připomenout, že pro nárok na bezplatnou obhajobu (či za sníženou odměnu) není potřeba nemajetnost nade všechny pochyby prokázat, ale postačí, „pokud ze všech indicií předložených obviněným a zahrnutých ve spise plyne, že obviněný je nemajetný“ (sp. zn. II. ÚS 1411/20). Stěžovatelka opakovaně soudu sdělila, že výpisy z registru vozidel, katastru nemovitostí i centrální evidence exekucí pro sebe i svého manžela není schopna předložit, neboť na jejich pořízení nemá peníze. Část těchto dokumentů ustanovený obhájce soudu předložil v podobě fotokopie z policejního spisu (výpisy z katastru nemovitostí a registru vozidel). Výpis z centrálního registru exekucí stěžovatelka nijak nedoložila a soud jej pořídil sám. Jak však uvedl Ústavní soud v nálezu sp. zn. IV. ÚS 1104/25 (bod 35) v kontextu nedoložení výpisu z živnostenského rejstříku, „argumentace okresního soudu, že majetkovou situaci nemohl zkoumat, neboť stěžovatel nedoložil výpis z živnostenského rejstříku či potvrzení živnostenského úřadu, neobstojí. Potřebné skutečnosti mohl okresní soud sám snadno zjistit z veřejně přístupných rejstříků“. V nyní posuzované věci však není zřejmé, zda je rozhodnutí okresního soudu postaveno primárně na nedoložení dalších relevantních podkladů, resp. jakých. Stěžovatelka sice v čestném prohlášení tvrdí „více“ exekucí, přičemž z výpisu centrální evidence exekucí plyne pouze jedna, není však zřejmé, zda má tato skutečnost na závěr o nemajetnosti vliv. Okresní soud potřebu doložení podkladů „v dostatečné míře pro kladné rozhodnutí“ nijak blíže nespecifikuje. Krajský soud své rozhodnutí na absenci relevantních podkladů již nestaví, a zabývá se jen majetkovou potencialitou stěžovatelky.

24. Stejně tak Ústavní soud nemůže akceptovat závěr krajského soudu, který v bodě 7 uvádí, že „za dané konkrétní situace nelze připustit, aby případné náklady obviněné [...] nesl stát, potažmo daňoví poplatníci, když ostatně jejich eventuální úhradu si obviněná zapříčinila sama porušením zákona, kdy navíc s ohledem na její zásadní argumentaci péči o tři nezletilé děti nelze odhlédnout ani od charakteru trestné činnosti, pro niž je obviněná stíhána“. Ústavní soud znovu opakuje, že právo na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu je jednou ze složek základního práva na obhajobu, které přísluší každému bez rozdílu, a to za splnění (přiměřených) zákonných podmínek (obdobně nález sp. zn. I. ÚS 3966/17). Soudy nesmějí vyžadovat naplnění podmínek dalších, které v právní úpravě nemají oporu. Pro přiznání bezplatné obhajoby nemůže být rozhodující ani povaha trestné činnosti, ani případné úvahy o tom, že si náklady obhajoby obviněný vlastně způsobil sám. Klíčová je tedy existence neschopnosti hrazení nákladů obhajoby, nikoli míra zavinění jejího vzniku minulým jednáním (srov. nález sp. zn. III. ÚS 3501/20, bod 22).

25. Ústavní soud rovněž považuje za nutné poukázat na to, že se obecné soudy za situace, kdy neshledaly důvod pro přiznání nároku na bezplatnou obhajobu, vůbec nezabývaly možnostmi přiznání alespoň nároku na obhajobu za sníženou cenu (viz přiměřeně nález sp. zn. III. ÚS 3501/20, bod 20). Soud v těchto věcech není vázán návrhem obviněného, proto může rozhodnout o odměně pouze v určité procentuální výši, nic nebrání ani rozhodnutí o bezplatné obhajobě (či obhajobě za sníženou odměnu) u nemajetného obviněného na přechodnou dobu, kdy trvá platební neschopnost obviněného (k tomu

srov. i závěry výše citovaných komentářů k trestnímu řádu). Těmito alternativami se ale obecné soudy nezabývaly.

VI. Závěr

26. Ze všech indicií předložených stěžovatelkou a zahrnutých ve spise (podle nálezu sp. zn. II. ÚS 1411/20) plyne, že stěžovatelka je v tíživé sociální situaci a nedisponuje finančními prostředky pro úhradu nákladů její obhajoby. Soudy přesto stěžovatelce nárok na bezplatnou obhajobu či obhajobu za sníženou odměnu nepřiznaly, a to s odkazem na její potencionální možnost pracovat poté, co umístí děti do školních a předškolních zařízení. Tato úvaha však vychází pouze z hypotetické možnosti dosahování příjmů v budoucnu a popírá požadavek akcentovaný judikaturou Ústavního soudu na zohlednění aktuální majetkové situace stěžovatelky. Stejně tak nelze akceptovat závěr soudů, že stěžovatelce nebude přiznána bezplatná obhajoba či obhajoba za sníženou odměnu proto, že její manžel nepracuje. **Právo na bezplatnou pomoc obhájce je individuálním právem každého obviněného, přičemž nikomu nelze přičítat k tíži chování jiných osob, které sám nemůže ovlivnit.**

27. Ústavní soud uzavírá, že okresní soud i krajský soud neústavně pochybily a napadenými usneseními porušily právo stěžovatelky na bezplatnou pomoc obhájce podle čl. 40 odst. 3 Listiny.

28. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a napadená usnesení zrušil [§ 82 odst. 2 písm. a) a § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 18. března 2026

Lucie Dolanská Bányaiová
předsedkyně senátu